Τον δρόμο φτιάχνεις περπατώντας

Η σχετικότητα του χρόνου

Μία χρήστρια του διαδικτύου έφτιαξε τον παρακάτω «οδηγό» κυρίως για να εκφράσει την αίσθηση στασιμότητας στην ενήλικη ζωή της αλλά και τον τρόπο που ο χρόνος «πάγωσε» στην πανδημία. Πολλοί και πολλές ακόμα ταυτίστηκαν με το σχήμα αυτό, ίσως γιατί αποτυπώνει τη ζωή μας, τα αδιέξοδα μας αλλά και τη σχετικότητα του χρόνου, ίσως γιατί τα πράγματα μετά το 2022 έφτασαν σε τέτοιο σημείο που νοσταλγούμε καμια φορά την περίοδο της κρίσης.

Πέραν αυτού όμως, ίσως το σχήμα αυτό να είναι χρήσιμο και για το πώς βιώνουμε τον πολιτικό χρόνο στην Αριστερά — αλλά και το πώς βιώσαμε ως μιλένιαλ την τελευταία δεκαπενταετία. Αρχικά, η περίοδος της κρίσης, μεγάλη αναταραχή και δυσκολίες αλλά αν είσαι αριστερός (και μιλένιαλ) βλέπεις μια προοπτική στο κίνημα που βγαίνει μπροστά με άγριες, εξεγερσιακές διαθέσεις — συζητώντας σήμερα, το 2025, για τις πλατείες, τις απεργίες, το καλοκαίρι του 2015, σε πιάνει και μια νοσταλγία. Μετά, έρχεται αυτή η περίοδος 2016-2019 που τα χρόνια μπλέκουν το ένα μες το άλλο, σα είναι όλα ανταλλάξιμα, σαν τίποτα να μην τα ξεχωρίζει. Για την Αριστερά στην Ελλάδα αυτό σηματοδοτεί η ήττα του 2015, η επανεκλογή ΣΥΡΙΖΑ και η υποχώρηση των κινημάτων στην περίοδο που ακολουθεί. Όμως είναι και διεθνές φαινόμενο: το σύστημα, ήδη από το 2014 στις ΗΠΑ, μπήκε σε περίοδο ανάκαμψης και ανασυγκρότησης, τσακίζοντας συγχρόνως τις εξεγερσιακές διαθέσεις και ενσωματώνοντας τις κυβερνητικές προσπάθειες της Αριστεράς στον ευρωπαϊκό νότο. Η ανάκαμψη φυσικά του συστήματος είναι, όπως λέει η Αριστερά, αναιμική, ασταθής και αδύναμη και πράγματι ισχύει αυτό όπως θα δούμε παρακάτω — όμως μετά από χρόνια ανεργίας και ακραίας επισφάλειας, για τους περισσότερους και περισσότερες, είναι κάτι απτό να πιαστούν. Πιο συγκεκριμένα, αν είσαι μιλένιαλ, η περίοδος 2016-2019 είναι αυτή που για πρώτη φορά δουλεύεις ή, τουλάχιστον, για πρώτη φορά δουλεύεις σοβαρά, έχεις (κάπως πιο) σταθερή δουλειά, τα λεφτά είναι χάλια αλλά θα το παλέψεις — δεν είναι περίοδος πολιτικών ελπίδων αλλά ατομικής ανασυγκρότησης, «καιρός να σοβαρευτούμε λίγο». Μετά, έρχεται η πανδημία, ο φόβος και η αστάθεια επανέρχονται βίαια αλλά σε ένα πλαίσιο όπου ο χρόνος «παγώνει», οι ζωές βαλτώνουν, η καραντίνα κάνει τις μέρες να μοιάζουν ίδιες και το κράτος ρυθμίζει τις ζωές με έναν ασφυκτικό τρόπο στο όνομα κάποιας προστασίας της υγείας που δεν έρχεται ποτέ. Ξαφνικά όλα αυτά τελειώνουν απότομα το 2022 και είναι σα να μην υπήρξαν ποτέ. Πώς προχωράει παρακάτω αυτή η αφήγηση που ξεκινάει από ένα meme αλλά όσο την σκαλίζουμε γίνεται πιο πραγματική.

Μια νέα ταραγμένη περίοδος που φέρνει στην επιφάνεια τα απωθημένα αδιέξοδα

Το meme μάλλον σταματάει στο 2022 γιατί τότε φτιάχτηκε. Όμως είναι αρκετά ταιριαστό γιατί πράγματι το 2022 ορίζει μια νέα περίοδο, ο χρόνος επιταχύνεται ξανά και κάποια ερωτήματα επιστρέφουν με βία, ενώ νέα ζητήματα έρχονται επιτακτικά στο προσκήνιο. Η Αριστερά που ίσως φαντασιωνόταν δεκαετίες αργής ανασυγκρότησης, στις οποίες θα γλείφει τις πληγές της κρίσης και του '08-'15 αρχίζει να συνειδητοποιεί τις αυταπάτες της και μαθαίνει αναγκαστικά μια αλήθεια βασική και ξεχασμένη: ό,τι χτίζεται, χτίζεται στο εδώ και στο τώρα, με τα υλικά που έχουμε μπροστά· τίποτα δεν γεννιέται στο κενό, όλα δημιουργούνται μες τη μάχη.

Τι ορίζει μια νέα περίοδο από το 2022 και μετά; Αρχικά και προφανέστατα, η ρωσική εισβολή στην Ουκρανία, η νατοϊκή αντίδραση και μαζική αποστολή όπλων και χρημάτων· ο πόλεμος έρχεται για πρώτη φορά μετά από 80 σχεδόν χρόνια πιο κοντά στην καρδιά του δυτικού μπλοκ — θα επανέλθουμε σε αυτό παρακάτω. Κατά δεύτερον, η ακρίβεια που οφείλεται εν μέρει στον πόλεμο και τις κυρώσεις αλλά συνδέεται και με την ανάγκη του κεφαλαίου να ανεβάσει τα κέρδη του αλλά και τις ευάλωτες εφοδιαστικές αλυσίδες — πολύ πριν τους Χούθι, η πανδημία και ένα ατύχημα στη διώρυγα του Σουέζ μας είχαν θυμίσει πόσο εύθραυστο είναι το παγκόσμιο καπιταλιστικό σύστημα.

Με την εκτόξευση των τιμών παγκοσμίως σε ενέργεια και βασικά αγαθά, οι όποιες αποταμιεύσεις των λαϊκών στρωμάτων από την περίοδο 2016-2021 άρχισαν να εξανεμίζονται και έτσι, με μικρή καθυστέρηση, οι φαινομενικά γκρινιάρικες αριστερές αναλύσεις δικαιώθηκαν. Πραγματικά, η μετά το 2015 ανάκαμψη του καπιταλισμού ήταν αναιμική και αδύναμη. Εξαρχής δεν στηρίζονταν σε κάποια τομή στο παραγωγικό μοντέλο αλλά κυρίως βασίζονταν στην υποτίμηση της εργατικής δύναμης, τις περικοπές των κοινωνικών παροχών αλλά και την αθρόα παροχή φθηνού χρήματος από τις κεντρικές τράπεζες προς το μεγάλο κεφάλαιο — η παροχή αυτή εκτινάχθηκε μες την πανδημία για να κρατηθεί στα πόδια της η οικονομία, δηλαδή η κερδοφορία των μεγάλων επιχειρήσεων. Τι έγιναν όλα αυτά τα χρήματα που δόθηκαν με εξαιρετικά χαμηλά επιτόκια; Κατά βάση έγιναν επαναγορά μετοχών (buyback) των ίδιων των επιχειρήσεων, με στόχο να αυξηθεί το κέρδος ανά μετοχή και να ικανοποιηθούν οι μέτοχοι και οι ισχυρότεροι επενδυτές — εναλλακτικά, έγιναν εξαγορές ανταγωνιστών ή start-up επιχειρήσεων. «Φουσκώνοντας» τα κέρδη κατά αυτό τον τρόπο κατορθώνουν συγχρόνως να δώσουν την εικόνα μιας ακμάζουσας οικονομίας, ενώ στην πραγματικότητα συσσωρεύουν φούσκες πάνω σε φούσκες. Στον κλάδο της τεχνολογίας και στους Big Tech κολοσσούς, η πρακτική αυτή φτάνει σε ακραία μεγέθη με αποτέλεσμα μεταξύ 2013 και 2023 να έχουν επενδυθεί 1.1 τρισεκατομμύρια δολάρια σε buyback μετοχών από 4 μόνο εταιρείες. Η συνθήκη αυτή δείχνει ότι ακόμα και σε αυτό τον κλάδο, την υποτιθέμενη ατμομηχανή της ανάκαμψης, ισχύει αυτό που αναφέρει ο Jason Smith:

Η απόφαση να χρησιμοποιήσουν τα διογκωμένα κέρδη για την επαναγορά μετοχών τους από τη δευτερογενή αγορά σημαίνει ότι αυτές οι εταιρείες δεν βρήκαν καμία ελκυστική ευκαιρία ούτε καν για μέτριες αποδόσεις μέσω επενδύσεων σε νέο εξοπλισμό, κτίρια, λογισμικό ή υποδομές — μια παράδοξη κατάσταση για εταιρείες που οι περισσότεροι αναλυτές τις θεωρούν πρωτοπόρες της

ανατρεπτικής δυναμικής και της τεχνολογικής καινοτομίας.

Συνεπώς, φούσκες και γρήγορο κέρδος εκεί που υποτίθεται ότι έχεις καινοτομία και μεγάλες προοπτικές. Τα πράγματα χειροτερεύουν αν εξετάσουμε τις (υποτίθεται δυναμικές) πλατφόρμες οι οποίες κατά βάση συσσωρεύουν χασούρα για πολλά χρόνια, προσδοκώντας ότι μέσα από το λόμπινγκ, την καταπάτηση κάθε εργατικού δικαιώματος και κάθε θεσμικού πλαισίου, θα φτάσουν σε ένα μονοπωλιακό σημείο υπερκερδών, έχοντας εξαφανίσει τους ανταγωνιστές τους. Κάποιες ίσως το πλησιάσουν αυτό το σημείο, π.χ. η Uber μετά από 14 χρόνια ζημίας, κατέγραψε τα πρώτα της κέρδη στο τέλος του 2023, αλλά άλλες, όπως η Airbnb απειλούνται με κατάρρευση, απειλή η οποία εντάθηκε μετά από τη θέσπιση ελάχιστων ρυθμιστικών μέτρων για τη βραχυχρόνια ενοικίαση σε μητροπόλεις όπως η Νέα Υόρκη. Μπορούμε εύκολα να φανταστούμε πόσες πλατφόρμες παρόμοιες με την Uber (ή πλατφόρμες που μας φέρνουν τα σουβλάκια μας) θα κατέρρεαν αν το εργατικό κίνημα τους υποχρέωνε να τηρήσουν τους όρους έστω του σημερινού, κουτσουρεμένου εργατικού δικαίου και να πληρώνουν κατώτατους μισθούς και να ασφαλίζουν εργαζόμενους και εργαζόμενες.

Η εικόνα επιδεινώνεται ακόμα περισσότερο αν σκεφτούμε ότι παρά τις διαρκείς εξαγγελίες για «καινοτομία», ο ρυθμός αύξησης της παραγωγικότητας της εργασίας βαίνει μειούμενος και φτάνει στην περίπτωση της Γερμανίας σε μείωση της παραγωγικότητας για πρώτη φορά το 2024. Γρήγορα βρέθηκαν οι «καλοθελητές» να τα ρίξουν στους τεμπέληδες εργαζόμενους —αν το 2010 έφταιγε το μεσογειακό κλίμα για την κρίση, για τη σημερινή ύφεση φταίει η γερμανική Gen Z. Φυσικά, ο καθένας μπορεί να λέει ό,τι βλακεία θέλει αλλά δεν αλλάζει τη γενική εικόνα ενός συστήματος σε στασιμότητα, με σαφή ροπή προς την ύφεση που συντηρείται κυρίως μέσα από φούσκες και ένταση της εκμετάλλευσης. Κομμάτι αυτού του κανιβαλικού χαρακτήρα του σύγχρονου καπιταλισμού είναι και το κύμα ακρίβειας και, παρότι ο πληθωρισμός υποχωρεί, με δεδομένη τη γενική στασιμότητα ή μικρή άνοδο των μισθών, η ακρίβεια πρεπει να κατανοηθεί ως μία νέα μείωση του μισθού για τη διάσωση των κερδών. Μια ακόμα επίθεση στην εργασία που δεν έφτασε στα επίπεδα του 2008-2015 αλλά δεν περνάει απαρατήρητη — το γεγονός δε ότι οι δημόσιες υποδομές στις περισσότερες δυτικές χώρες είτε έχουν ιδιωτικοποιηθεί είτε είναι σε παρακμή, εντείνει τις επιπτώσεις της ακρίβειας.

Η ελπίδα στην ένταση της καταστροφής

Κατά κανόνα, ο καπιταλισμός δεν ξεμένει από ελπίδες και από νέες αυταπάτες για μαγικές λύσεις στα βαθύτερα προβλήματα του. Τα τελευταία 15 χρόνια, οι ελπίδες αυτές εναποτίθενται κυρίως στην τεχνολογία. Έτσι, μέσα στην κρίση με τη δημοκρατία να βρίσκεται σε μαρασμό, την καταστολή να θεριεύει και τα αποτελέσματα εκλογών και δημοψηφισμάτων να ακυρώνονται από τα ευρωπαϊκά επιτελεία, το σύστημα υποσχόταν εκδημοκρατισμό μέσω των (νέων τότε) social media — μπορεί παντού να φιμώνεσαι και η ψήφος σου να χάνει ακόμα και την ελάχιστη αξία που είχε αλλά τουλάχιστον θα ποστάρεις ό,τι σου κατέβει. Όμως και σήμερα, η ελπίδα πέφτει στην τεχνολογία και

συγκεκριμένα στο AI, το οποίο προβάλεται ως «φάρμακο διά πάσα νόσο». Το AI θα φέρει εκτίναξη της παραγωγικότητας και νέα ευημερία — δεν πειράζει που πουθενά δεν φαίνεται κάτι τέτοιο, ενώ ο περσινός νικητής του Νόμπελ Οικονομίας (αν δεχόμαστε τον θεσμό), Daron Acemoglu, που σίγουρα δεν τον λες γκρινιάρη μαρξιστή, έχει γράψει διεξοδικά για το πόσο σκεπτικός είναι απέναντι στις προβλέψεις για την επίδραση του AI στην παραγωγικότητα. Το AI θα λύσει τα θέματα γραφειοκρατίας και θα εξορθολογίσει τη δημόσια διοίκηση, τη δικαιοσύνη και την κοινωνική πρόνοιας — δεν πειράζει που όπου έχει χρησιμοποιηθεί έχει εντείνει ζητήματα ρατσισμού, σεξισμού και διακρίσεων κάθε είδους. Το AI θα αντιμετωπίσει την κλιματική αλλαγή — δεν πειράζει που το AI και τα κέντρα δεδομένων (data centers) που το στηρίζουν εκτοξεύουν την κατανάλωση ενέργειας και οι εταιρείες προσπαθούν όσο μπορούν να αποκρύψουν τα σχετικά στοιχεία.

Φυσικά, το AI έχει χρησιμότητα. Μεταξύ άλλων, αναδιατάσσει την παραγωγή, εντείνει την επιτήρηση και την προσπάθεια να καταστεί κάθε δευτερόλεπτο του εργάσιμου χρόνου «παραγωγικό» — αυτό ξεκίνησε από τις πλατφόρμες και σταδιακά γίνεται προσπάθεια να επεκταθεί και σε άλλους κλάδους. Αυτά τα νέα μοντέλα επιτήρησης είναι επαρκώς ευέλικτα ώστε να μπορούν να τροποποιηθούν και να περάσουν από μια αποθήκη της Amazon σε ένα σούπερ μάρκετ αλλά και να συνδεθούν με νέες προσπάθειες καταστολής και ελέγχου του δημόσιου χώρου — πλούσια συμβόλαια με το κράτος κρύβονται εκεί αλλά τίποτα που να δείχνει κάποια ανάκαμψη του συστήματος συνολικά. Συγχρόνως, το AI, η παραγωγή και συντήρηση του αποτελεί και το ίδιο κομμάτι της φούσκας που αναφέραμε παραπάνω και ήταν αρκετή η έλευση του κινέζικου Deepseek για να δείξει πόσο χρήμα σπαταλούν σε αντίστοιχα συστήματα, οι αμερικανικοί κολοσσοί. Μετά τον αρχικό κλονισμό, οι μετοχές του Big Tech ανέκαμψαν εν μέρει αλλά αποκαλύφθηκε πόσο εύθραυστο είναι και αυτό τελικά.

Σε κάθε περίπτωση, το AI δεν ενοχλεί και τόσο πολύ. Ή σίγουρα ενοχλεί λιγότερο από την άλλη εναλλακτική στη στασιμότητα που έχει βρει η κυρίαρχη πολιτική το τελευταίο διάστημα: η στρατιωτική προετοιμασία. Η στροφή στον πόλεμο βρίσκεται στα χείλη κάθε συνεπή πολιτικού ηγέτη της Δύσης τους τελευταίους μήνες, από τον Μακρόν που θέλει να ανακτήσει η Ευρώπη την στρατιωτική ισχύ της μέχρι τον Τραμπ που θέλει τα μέλη του ΝΑΤΟ να δίνουν το 5% του ΑΕΠ τους σε στρατιωτικές δαπάνες — πρόκειται για τεράστια αύξηση αν σκεφτούμε ότι ακόμα και η Ελλάδα του Μητσοτάκη που πιάνει πρωτιές μες το ΝΑΤΟ δίνει κάτι πάνω από το 3%. Για την Ευρωπαϊκή Ένωση αυτό εκφράζεται μέσα από το ReArm Europe Plan και τη χαλάρωση των δημοσιονομικών φρένων του Μάαστριχτ (για έλλειμμα 3% και χρέος 60% του ΑΕΠ) αλλά και μέσα από τη χορήγηση δανείων στα κράτη μέλη. Ο φιλόδοξος στόχος των 800 δις ευρώ σε εξοπλισμούς είναι μάλλον υπερβολικός αλλά ενδεικτικός — η ΕΕ που μες την κρίση στραγγάλισε τους λαούς στη λιτότητα, τώρα χαλαρώνει τα μέτρα αυτά για να ενισχύσει την πολεμική βιομηχανία. Προφανώς, η Ουκρανία είναι απλά ένα πρόσχημα· προσδοκούν σε οικονομική ανάκαμψη μέσω της στρατιωτικοποίησης της οικονομίας και των φυσικών συνεπακόλουθων: ακόμα μεγαλύτερη λιτότητα και περικοπές σε κοινωνικές δαπάνες, ακόμα μεγαλύτερη ένταση της εκμετάλλευσης, περιορισμός των ελευθεριών και ευρύτερη κοινωνική συντήρηση. Στο όνομα της αντίθεσης στον «εθνικό εχθρό», έρχεται μια νέα επίθεση στο βιοτικό επίπεδο — και απολύτως αναμενόμενα μια νέα άνοδος της Ακροδεξιάς στην οποία στρώνει τον δρόμο

η ρατσιστική και πολεμοκάπηλη πολιτική αυτών που υποτίθεται ότι την εχθρεύονται, με τους θεσμούς της ΕΕ πρώτους από όλους.

Ακόμα καλύτερα γίνονται τα πράγματα για την κυρίαρχη πολιτική όταν οι δύο μεγάλες της ελπίδες (ο πόλεμος και η τεχνολογία) τέμνονται, όπως στην περίπτωση της εν εξελίξει γενοκτονίας στην Παλαιστίνη όπου εξελιγμένα συστήματα AI προσαρμοσμένα σε drones εντόπισαν στόχους, δηλαδή αμάχους και κτήρια, και στη συνέχεια κατεύθυναν βομβαρδισμούς. Εναλλακτικά, σε μια επίδειξη «καινοτομίας» από το κράτος-τρομοκράτη και όσους το εξοπλίζουν, τα ίδια τα εξοπλισμένα drones προχώρησαν σε αυτόματη εξόντωση των στόχων. Η εξορθολογισμένη και τεχνολογικά αναβαθμισμένη δολοφονία του λαού της Γάζας και της Δυτικής Όχθης, πλέον, είναι το μεγαλύτερο «επίτευγμα» του καπιταλιστικού συστήματος εδώ και δεκαετίες.

Μέσα σε ένα πλαίσιο ευρύτερης γεωπολιτικής αστάθειας, οικονομικής στασιμότητας και στρατηγικού αδιεξόδου, τα όνειρα του συστήματος περνάνε μέσα από την ένταση και τη γενίκευση της καταστροφής σε όλα τα επίπεδα.

Εδώ είναι Βαλκάνια, δεν είναι παίξε-γέλασε

Φυσικά, πουθενά στον κόσμο δεν είναι παίξε-γέλασε τώρα. Όμως λίγα πράγματα θα καταλάβουμε για την Ελλάδα αν απλά μεταφέρουμε με κόπι-πάστε τις τάσεις διεθνώς. Σε αυτή τη γωνία των Βαλκανίων, στη γενική κρισιακή πορεία, επικάθονται τα ειδικά χαρακτηριστικά του ελληνικού καπιταλισμού και της κυρίαρχης πολιτικής της χώρας. Πρόκειται για ένα πλαίσιο που χαρακτηρίζεται κυρίως από:

α) την ακραία εκμετάλλευση του εργασιακού δυναμικού, ιδίως σε τομείς όπως ο τουρισμός που έχουν κεντρικό ρόλο στην οικονομία

β) την κατάρρευση κάθε έννοιας κοινωνικής πολιτικής και κράτους πρόνοιας σε συνδυασμό με τη λεηλασία υποδομών από ξένες και ντόπιες επιχειρήσεις, η οποία οδήγησε στο έγκλημα των Τεμπών

γ) την ωμή διαπλοκή συγκεκριμένων μερίδων της άρχουσας τάξης με τον κρατικό μηχανισμό που αποτυπώνεται, μεταξύ άλλων, στον ασφυκτικό έλεγχο των ΜΜΕ

δ) Την απόλυτα τυχοδιωκτική σύνδεση σε πολεμικά σχέδια τόσο με την εμπλοκή στην Ουκρανία όσο και με την απόλυτη στήριξη στο κράτος-τρομοκράτη και στη γενοκτονία.

Όλα τα στοιχεία αυτά συμπυκνώνονται στην κυριαρχία της Νέας Δημοκρατίας τα τελευταία 5 χρόνια, η οποία αποτελεί το κόμμα γύρω από το οποίο στρατεύονται όλες οι δυνάμεις του συστήματος. Η ΝΔ προωθεί στη στρατηγική της όλα αυτά τα στοιχεία, συγκροτώντας ένα μπλοκ που είναι μεν μειοψηφικό κοινωνικά αλλά είναι (ή, μάλλον, ήταν) εντυπωσιακά συμπαγές και ικανό να ηγεμονεύσει. Η ΝΔ κατορθώνει συγχρόνως να χαίρει της στήριξης του «Ακραίου Κέντρου», ενώ εγκολπώνει συντηρητικά ακροατήρια και εφαρμόζει σημαντικές πτυχές της ακροδεξιάς πολιτικής, εμποδίζοντας συγχρόνως την εμφάνιση ενός ισχυρού πόλου στα δεξιά της κατά τα πρότυπα της υπόλοιπης Ευρώπης. Ο Χρήστος Λάσκος συνόψισε ωραία τον χαρακτήρα της ΝΔ ως εξής:

«Αυτού του υβρίδιου ακροκεντρώου κανιβαλικού νεοφιλελευθερισμού, ακροδεξιάς αντίδρασης, εξόφθαλμης και εντελώς απενοχοποιημένης διαπλοκής, τερατώδους παραβίασης της ελευθερίας του Τύπου και του κράτους δικαίου, απόλυτης εργαλειοποίησης της δικαστικής εξουσίας, fake, αλλά πολύ επικίνδυνου, εθνικισμού, πελατειακού νοικοκυρίστικου λαϊκισμού. Και μιας έλλειψης στοιχειώδους ηθικής, που της επιτρέπει να προσβάλλει και να κοροϊδεύει ανθρώπους, που έχασαν τα παιδιά τους στα Τέμπη»

Τους τελευταίους μήνες όμως, αυτό το μείγμα πολιτικής και οι φορείς του έχουν δεχθεί ένα σοβαρό πλήγμα από το κίνημα των Τεμπών. Τώρα προσπαθούν, με εξαιρετικά επιθετικό τρόπο, να μετατοπίσουν την ατζέντα στα πεδία που θεωρούν ότι έχουν ηγεμονία και μπορούν να οριοθετήσουν τη συζήτηση — βία στα πανεπιστήμια, εγκληματικότητα, αξιολόγηση δημοσίων υπαλλήλων. Μέσα από την ένταση του αυταρχισμού ελπίζουν να συσπειρώσουν ξανά ένα κομμάτι του ακροατηρίου τους και, αν πιστεύουμε τις δημοσκοπήσεις, σε ένα βαθμό το καταφέρνουν. Όμως, το ρήγμα των ιστορικών κινητοποιήσεων της 28ης Φλεβάρη (και όσων προηγήθηκαν αυτής) δεν κλείνει έτσι απλά· έχει βάθος, είναι επίμονο και, παρότι η Αριστερά το υποτιμάει, θα συνεχίσει να παίζει πολιτικό ρόλο.

Αν οι πλατείες του 2011 είχαν το στίγμα ενός λαού «προδομένου» από το πολιτικό σύστημα, οι τεράστιες κινητοποιήσεις για τα Τέμπη έβγαζαν το αίσθημα ενός ανεκπλήρωτου αισθήματος, μια διεκδίκηση που αναβλύζει από την αίσθησης αδικίας σε όλα τα επίπεδα. Το αίτημα για «δικαιοσύνη» συμπυκνώνει την οργή για το κρατικό-εταιρικό έγκλημα στα Τέμπη και την προσπάθεια συγκάλυψης του αλλά και την οργή απέναντι σε ένα κράτος εξόφθαλμα εχθρικό με τους πολίτες του και εξίσου ωμά συνταγμένο στα συμφέροντα των ελίτ· συμπυκνώνει οργή για την αγοραστική δύναμη που βρίσκεται στην τελευταία θέση της Ευρωπαϊκής Ένωσης αλλά και την απελπισία απέναντι στον κυβερνητικό έλεγχο της δημόσιας σφαίρας — σε αυτό τον έλεγχο έχει ανοίξει σοβαρές τρύπες , μεταξύ άλλων, και ο Χρήστος Αβραμίδης και για αυτό δέχεται και την επίθεση που αντιστοιχεί στη δουλειά του.

Επιπλέον, το κίνημα των Τεμπών έρχεται με βίαιο τρόπο να θυμίσει τη βαθιά κρίση εμπιστοσύνης των θεσμών της χώρας, κρίση που δεν έκλεισε ούτε ξεπεράστηκε από τις εκλογικές επιτυχίες της ΝΔ. Το αντίθετο φαίνεται να συμβαίνει: το υπερ-συγκεντρωτικό μοντέλο της κυβέρνησης Μητσοτάκη βαθαίνει την κρίση. Το παρακράτος του πρωθυπουργικού γραφείου που οργανώνει υποκλοπές, συκοφαντεί συγγενείς νεκρών και χτίζει τη νέα διαπλοκή με τα μίντια, επεκτείνει συγχρόνως την κρίση εμπιστοσύνης στον βαθύ πυρήνα του κράτους — αυτό δείχνουν, πέρα από τις ίδιες τις κινητοποιήσεις, οι δημοσκοπήσεις. Τραβώντας τη δικαιοσύνη στον βούρκο, η κυβέρνηση της ΝΔ περιορίζει τους βαθμούς αυτονομίας των διαφορετικών εξουσιών, απογυμνώνει την κυριαρχία της από διάφορα προσχήματα και καθιστά ξεκάθαρο ότι το κράτος (σε κάθε πλευρά του), υπάρχει για να εξυπηρετεί τα συμφέροντα των ελίτ και του πολιτικού κέντρου που τα συντονίζει. Αν αυτό της έφερε συγκεκριμένες επιτυχίες τα προηγούμενα χρόνια, ήρθε το πλήρωμα του χρόνου που θα έρθει και το κόστος: μια γενικευμένη κρίση νομιμοποίησης όπου η αμφισβήτηση προς την κυβέρνηση μετατρέπεται σχεδόν αυτούσια σε αμφισβήτηση όλων των θεσμών αλλά και το αντίστροφο. Η εικόνα

του «επιτελικού κράτους» και του πρωθυπουργού που «κόβει και ράβει» μετατρέπεται, από δυνατό σημείο, σε αχίλλειο πτέρνα της κυρίαρχης πολιτικής.

Φυσικά, παραβιάζει ανοιχτές θύρες όποιος τονίζει τις αντιφάσεις του κινήματος των Τεμπών, την έλλειψη συνέπειας και διάρκειας αλλά και την επίδραση μέσα σε αυτό βαθιά συστημικών δυνάμεων όπως η Πλεύση Ελευθερίας και η Ζωή Κωνσταντοπούλου. Είναι δεδομένο ότι, παρά την τεράστια μαζικότητα του, το κίνημα αυτό δεν μπορεί να συγκριθεί σε μαχητικότητα και βάθος ριζοσπαστικοποίησης με το κίνημα των πλατειών — το ότι σήμερα δεν υπάρχουν «συνελεύσεις πλατειών ενάντια στη συγκάλυψη» δείχνει την αρνητική μετατόπιση του συσχετισμού δύναμης την τελευταία δεκαετία. Όποιος μένει σε αυτά, καθηλώνεται τελικά στη θέση ενός καφενειακού σχολιαστή ή, στην καλύτερη, ενός μιντιακού πολιτικού αναλυτή. Το ερώτημα όμως για την Αριστερά είναι πώς χτίζεις «στο εδώ και στο τώρα», πώς δουλεύεις μέσα στις δεδομένες αντιφάσεις του λαϊκού αισθήματος για να μετασχηματίσεις και να μετασχηματιστείς ο ίδιος. Από την άλλη, αν βλέπεις τη λαϊκή οργή ως κάτι αδιάφορο ή, ακόμα χειρότερα ως ένα «λαϊκιστικό ρεύμα» που απειλεί τους θεσμούς, καταλήγεις να μπεις στο κάδρο της υπευθυνότητας, του «νόμου και της τάξης» και να υπονομεύσεις τους, ήδη αδύναμους, δεσμούς της Αριστεράς με τα εργατικά και λαϊκά στρώματα.

Το κίνημα των Τεμπών έθεσε και θέτει ακόμα συγκεκριμένες ευθύνες και ευκαιρίες για την Αριστερά. Μέσα από τα συνθήματα του όρισε μια νέα διαχωριστική ανάμεσα στους «πάνω» και στους «κάτω». Συγχρόνως, άφησε ένα ανοιχτό διακύβευμα για το τι χαρακτήρα θα αποκτήσει η διαχωριστική; Τι σημαίνει η δικαιοσύνη — και το εξίσου ανεκπλήρωτο αίτημα της δημοκρατίας που κρύβεται μέσα του; Απαντωντας πρακτικά και προγραμματικά σε αυτό, η Αριστερά έχει την ευκαιρία να συνδεθεί ξανά με ευρύτερα ερωτήματα και, συγχρόνως, να περιορίσει την επιρροή της Πλεύσης και της εκφυλιστικής προσπάθειας να ταυτιστεί το κίνημα με προσωπικές επιδιώξεις και μια εντυπωσιοθηρία των μηνύσεων και των διώξεων. Όμως, όλο αυτό προϋποθέτει ότι υπάρχει Αριστερά και ότι έχει διάθεση να δώσει τη μάχη…

Αριστερά βαθιά ακατάλληλη και αναντίστοιχη

Δυστυχώς, όσα γράφονται παραπάνω μοιάζουν περισσότερο με σενάριο επιστημονικής φαντασίας ή με εκείνα τα μυθιστορήματα «εναλλακτικής ιστορίας» που λένε πώς θα είχε πάει η πορεία της χώρας αν το ΕΑΜ είχε κρατήσει την εξουσία. Η Αριστερά κατά βάση «πέρασε και δεν ακούμπησε» από τα Τέμπη, σαν ποδοσφαιριστής του Παναθηναϊκού του Αλαφούζου που κάπως προσπαθεί μες το γήπεδο αλλά κατά βάση δεν κάνει σχεδόν τίποτα και λίγοι θυμούνται ότι έπαιξε. Παρότι συνέβαλε στις κινητοποιήσεις και παρότι αυτές είχαν σαφές προοδευτικό στίγμα, πολιτικά η Αριστερά είχε μικρή και αναντίστοιχη επίδραση σε αυτή τη διαδικασία, τόσο πολιτικά όσο και οργανωτικά,

Το ΚΚΕ αποτελεί υπόδειγμα αυτού του αδιεξόδου. Υπερψήφισε και στήριξε τις απεργίες, κινητοποίησε το δυναμικό του αλλά συγχρόνως αρνήθηκε κάθε περαιτέρω ώσμωση με τη λαϊκή δυναμική. Ακόμα χειρότερα, αρνήθηκε να θέσει κάθε διεκδίκηση και αίτημα που θα εμπλούτιζε τη διογκούμενη απαίτηση για «δικαιοσύνη» και θα την καθιστούσε ακόμα πιο αιχμηρή. Έφτασε στο σημείο να

αποκηρύσσει τον στόχο κατάργησης των ιδιωτικοποιήσεων και την επανακρατικοποίηση των σιδηροροδρόμων ως «ενσωμάτωση» στο σύστημα. Για να στηρίξει τη θέση αυτή, από τη μία παίρνει ένα απόσπασμα του Ένγκελς και διαστρεβλώνει τη λογική του (ο Ένγκελς καταδικάζει την ταύτιση των κρατικοποιήσεων με τον σοσιαλισμό, δεν λέει αυτό που θα ήθελε το ΚΚΕ) και από την άλλη, ταυτίζει με λαθροχειρία τις κρατικοποιήσεις με διάφορες περιπτώσεις διάσωσης ιδιωτικών επιχειρήσεων με κρατικό χρήμα. Καταλήγουμε έτσι σε μια αριστερίστικη πολιτική διακηρυκτικά που στην πράξη μια χαρά αφήνει στο απυρόβλητο τις μνημονιακές δεσμεύσεις της χώρας, την ιδιωτική λεηλασία των υποδομών, ενώ συγχρόνως, εντείνει την αίσθηση ματαιότητας μες το κίνημα — ανοίγει κιόλας ένα ερώτημα γιατί τελικά το ΚΚΕ αγωνίζεται για συμβάσεις, αυξήσεις μισθών και μεταρρυθμίσεις κάθε είδους αφού τελικά το θέμα είναι η σύγκρουση με το αστικό κράτος και το κεφάλαιο και, σε κάθε περίπτωση, η βελτίωση των εργασιακών συνθηκών δεν είναι συνώνυμη με τον σοσιαλισμό.

Πρόκειται για μία επαναφορά, με χειρότερους όρους, της συζήτησης της περιόδου 2010-2015 όπου το ΚΚΕ τόνιζε ότι το ζήτημα δεν είναι το χρέος, η Ευρωζώνη και η ΕΕ αλλά η σχέση κεφαλαίου-εργασίας, υποτιμωντας βέβαια ότι αυτή η σχέση πάντα συμπυκνώνεται σε συγκεκριμένες αστικές στρατηγικές — διαφορετικά, τι νόημα έχει ενας αντικαπιταλισμός που καταγγέλλει το κεφάλαιο αφηρημένα χωρίς να συγκρούεται κα να αποσταθεροποιεί τους θεσμούς και τα εργαλεία του; Δεν είναι τυχαίο βέβαια ότι σήμερα συγκλίνουν με το ΚΚΕ αγωνιστές και διανοούμενο που αποχώρησαν από τον ΣΥΡΙΖΑ, όπως ο Γιάννης Μηλιός, που επιμένουν ακόμα στην προηγούμενη θέση τους ότι δεν υπάρχει ζήτημα νομίσματος και ότι η σχέση με την ΕΕ είναι δευτερεύον ζήτημα.

Από την άλλη, το Μέρα25 στη διάρκεια της τελευταίας τετραετίας υπερέβη την αρχική του ταυτότητα ως ενός αυστηρά τεχνοκρατικού, προσωποπαγούς και εν μέρει φιλο ευρωπαϊκού μορφώματος. Ο δημόσιος λόγος του πλέον φέρει μια σαφέστερη αριστερή ριζοσπαστική φόρτιση, με λιγότερο «διαχειριστικό» προσανατολισμό και με μεγαλύτερη ευκρίνεια στο ζήτημα της κοινωνικής σύγκρουσης τόσο με τη κυβέρνηση της ΝΔ όσο και με την κυρίαρχη πολιτική συνολικά. Ωστόσο, η μετατόπιση αυτή παραμένει ελλιπής τόσο προγραμματικά όσο και στο επίπεδο της οργανωτικής συγκρότησης· απέχει πολύ από τη συγκρότηση ενός μάχιμου κόμματος της Αριστεράς.

Η αδυναμία αυτή ήταν εμφανής στο ξέσπασμα του κινήματος των Τεμπών. Το ΜΕΡΑ25 στήριξε τις κινητοποιήσεις, είχε σε γενικές γραμμές ορθή τοποθέτηση για το ζήτημα των δημόσιων υποδομών όμως δεν κατάφερε να συμβάλλει ιδιαίτερα στον αγώνα ούτε αξιοποίησε την ευκαιρία για βαθύτερη σύνδεση με τον κοινωνικό αναβρασμό. Ακόμα περισσότερο, έχασε την ευκαιρία να πρωτοστατήσει στη συγκρότηση ενός μαζικού μετώπου εναντίωσης στις ιδιωτικικοποιήσεις και στην προσπάθεια συγκάλυψης, επιλέγοντας συχνά μια στάση που έκοβε το νήμα αυτών των δύο ζητημάτων — συνεπώς, αποκόπηκε εν μέρει από τη διαπάλη για τη νοηματοδότηση της διεκδίκησης για δικαιοσύνη.

Παρόλα αυτά, η συζήτηση για το ΜΕΡΑ25 δεν μπορεί να τελειώνει στη διαπίστωση των αντιφάσεων του. Αντίθετα, θεωρούμε ότι υπάρχουν σημαντικά περιθώρια εκλογικής και πολιτικής συμπόρευσης, στο βαθμό που διαμορφώνεται μια ανοιχτή και ουσιαστική συζήτηση για τις προγραμματικές

κατευθύνσεις και τις μορφές παρέμβασης στην ταραχώδη συγκυρία. Οι αντιφάσεις του ΜΕΡΑ25 δεν αναιρούν τη δυνατότητα να αποτελέσει τμήμα μιας κίνησης ανασυγκρότησης της ριζοσπαστικής Αριστεράς σε σύνδεση με τον αναδυόμενο και (αντιφατικό με τον δικό του τρόπο) κοινωνικό ριζοσπαστισμό.

Η εκτίμηση αυτή ενισχύεται από τη συνολική αδυναμία και τα αδιέξοδα των παραδοσιακών δυνάμεων της ριζοσπαστικής Αριστεράς, οι οποίες, πέρα από μια συνεπή αγωνιστική στάση σε συγκεκριμένα κοινωνικά πεδία, σταδιακά προσφέρουν όλο και λιγότερα στην υπόθεση της ανατροπής. Εγκλωβισμένος πολιτικά σε συνθήματα και προγράμματα που έχουν μείνει μια δεκαετία πίσω, ο χώρος αυτός επιδίδεται σε ασκήσεις μικρο-ηγεμονισμού και στη μάχη για το μερίδιο μιας πίτας που όλο και μικραίνει. Συγχρόνως, προσπάθειες ανασυγκρότησης του χώρου που βασίζονται σε επιμέρους τμήματα του, ορθώνοντας με αυθαίρετο τρόπο τείχη προς όλες τις κατευθύνσεις, είναι απλά καταδικασμένες να αναπαράγουν τον κατακερματισμό και τον ανταγωνισμό στο μικρό-επίπεδο· ακόμα χειρότερα, όντας ανίκανες να διαφοροποιηθούν πολιτικά από τα υπάρχοντα πολιτικά σχέδια, προετοιμάζουν νέες ήττες και απογοητεύσεις.

Υπάρχει κάποιο βαθύτερο πρόβλημα εδώ και θέλουμε να σταθούμε λίγο παραπάνω γιατί είναι ο δικός μας χώρος αναφοράς και, ανεξαρτήτως μεγέθους, η ριζοσπαστική Αριστερά είναι (ή ήταν) εκείνο το εργαστήρι προγραμμάτων και πολιτικών πρακτικών που μπορεί να προκαλέσει ευρύτερες αναταραχές.

Σήμερα, υπάρχει ένα κοινό σημείο που διαπερνά όλη την Αριστερά, παρά τις σημαντικές διαφορές των επιμέρους ρευμάτων, κομμάτων και οργανώσεων· αυτό είναι η εκτίμηση ότι δεν μπορεί να γίνει κάτι ριζικό, ο συσχετισμός δύναμης, κοινωνικά και πολιτικά, είναι περίπου αμετάβλητος και, συνεπώς, αυτό που προέχει είναι η διατήρηση δυνάμεων, «να κρατήσει το κάστρο» μέχρι η μοίρα να μας φέρει σε καλύτερους καιρούς. Στην περίπτωση του ΚΚΕ, η θέση αυτή έχει κατατεθεί ανοιχτά και είναι σαφές ότι, στη σκέψη του, κάθε μεγάλη λαϊκή σύγκρουση, εγγενώς και αναγκαστικά αντιφατική, οδηγεί σε φαινόμενα τύπου ΣΥΡΙΖΑ και σε αντίστοιχους συμβιβασμούς — όμως και για τις δυνάμεις της ριζοσπαστικής Αριστεράς, φαίνεται σταδιακά και σιωπηλά να κυριαρχεί κάτι τέτοιο στην αντίληψη τους. Η θεώρηση αυτή τροφοδοτεί και νομιμοποιεί τελικά τη φοβικότητα, την αδράνεια, την άρνηση διεκδίκηση συγκεκριμένων αιτημάτων που μπορούν σήμερα να ανοίξουν ρωγμές και να αποσταθεροποιήσουν την κυρίαρχη πολιτική.

Συγχρόνως, επεκτείνεται ο σεχταρισμός και ο κατακερματισμός της Αριστεράς όχι στο όνομα κάποιας υποτιθέμενης ιδεολογικής καθαρότητας αλλά περισσότερο σε μια λογική «πού να μπλέκουμε τώρα». Αυτός ο «σεχταρισμός νέου τύπου» φέρει πάνω του έντονα τη στάμπα της εξατομίκευσης και της κουλτούρας των social media· αντιλαμβάνεται την πολιτική με όρους στενά προσωπικής κατανάλωσης και προτίμησης αντί ως μια διαδικασία που ορίζεται από την ίδια την πραγματικότητα της ταξικής πάλης, έχει αντικειμενικά διακυβεύματα, κινδύνους και δυνατότητες. Αυτή η λογική έχει μία εκφυλιστική δυναμική και σταδιακά επεκτείνεται και μέσα στους κοινωνικούς χώρους, διαλύοντας παραδοσιακές ενωτικές και μαχητικές συσπειρώσεις, όπως τα ΕΑΑΚ — κατάληξη αυτού

είναι ο τραγέλαφος των 4 εκλογικών καταγραφών της ριζοσπαστικής Αριστεράς στους φοιτητικούς συλλόγους με ασαφείς διαφορές μεταξύ τους. Η επιστροφή στο μοντέλο «κόμμα-παράταξη», πέρα από λανθασμένη γενικά, καταλήγει ακόμα χειρότερη καρικατούρα όταν δεν διαφαίνεται κανένα κομμουνιστικό κόμμα στον ορίζοντα.

Φυσικά, όλο αυτό θα μπορούσε να δικαιολογηθεί, σε έναν βαθμό, αν έφερνε κάποια απτά αποτελέσματα στο επίπεδο της κομματικής και ιδεολογικής συγκρότησης. Εξάλλου, πράγματι την τελευταία δεκαετία, υπήρξαν μεγάλες περίοδοι χωρίς συγκεκριμένα επιτακτικά διακυβεύματα — γιατί να μην ασχοληθεί η Αριστερά με το σπίτι της; Το πρόβλημα είναι πως στο κλείσιμο κάθε πολιτικού κύκλου «αυτόκεντρης ανάπτυξης», οι δυνάμεις βγαίνουν πιο αδύναμες, ιδεολογικά πιο φτωχές, πολιτικά πιο αποπροσανατολισμένες. Εγκλωβισμένες μέσα σε έναν φαύλο κύκλο, προχωρούν σε ακόμα πιο έντονη εσωστρέφεια, σε ένα καθοδικό σπιράλ χωρίς ορατό διέξοδο.

Συνολικά, η ελληνική Αριστερά –θεσμική, εξωκοινοβουλευτική, πολιτική και κινηματική– βρίσκεται σε ένα κρίσιμο σταυροδρόμι. Η δεκαετία που ακολούθησε την κοινωνική και πολιτική έκρηξη του 2010-2015 δεν υπήρξε μόνο περίοδος ήττας· υπήρξε περίοδος στρατηγικής αποσύνθεσης, προγραμματικής σιωπής και ενδοστρεφούς παλινδρόμησης. Σήμερα, ο κόσμος αλλάζει με ταχύτητα, αλλά η ελληνική Αριστερά μοιάζει να μιλά ακόμη με τα εργαλεία του παρελθόντος. Ήρθε η ώρα για μια βαθιά επανεκκίνηση. Όχι με όρους ανακύκλωσης προσώπων ή οργανώσεων, αλλά με όρους στρατηγικού επαναπροσδιορισμού.

Και άμα δεν είναι όπως τα θές… να κάνεις βήμα

Όλα τα παραπάνω δεν τα απαριθμούμε για να φέρουμε την απελπισία ή για να ψάξουμε καταφύγια — ιδεολογικά ή άλλου τύπου. Αντίθετα, πιστεύουμε βαθιά ότι ακριβως αυτή η συγκυρία, η τόσο τρομακτική και ασταθής, είναι ακριβώς το πλαίσιο μες το οποίο μπορεί να αναγεννηθεί η Αριστερά, οι ιδέες και οι πρακτικές της. Αυτό, βέβαια, δεν μπορεί να γίνει μέσα από μια διαρκή ανασκόπηση των προηγούμενων χρόνων ούτε μέσα από τη συγκρότηση «κομμάτων/οργανώσεων»-κάστρων στην άμμο ούτε μέσα από μια φυγή στη θεωρία και τη μελέτη, ως κάτι ξεκομμένο από την πρακτική. Είναι προφανές πως σήμερα το ευρύτερο κοινωνικό και πολιτικό μπλοκ των «από κάτω» βρίσκεται σε πλαίσιο αποσάρθρωση και κατακερματισμού. Ένας μαρξισμός «ακαδημαϊκός», αποκομμένος από την πολιτική στρατηγική, κοινωνική αιτήματα και διεκδικήσεις «ορφανά», χωρίς πολιτικούς φορείς και δρόμους έκφρασης και τελικά κόμματα και πολιτικοί φορείς που υπάρχουν για λόγους ταυτοτικούς ή ιστορικούς, σαν καταφύγιο για ταλαιπωρημένους ταξιδιώτες που αποφάσισαν να μην βγουν ποτέ ξανά στην καταιγίδα — ελπίζοντας, μάταια ότι αυτή θα κοπάσει από μόνη της.

Απέναντι σε αυτά, πρέπει να θυμηθούμε ξανά και ξανά ότι δεν υπάρχει δρόμος ανασυγκρότησης που να μην περνάει μέσα από την πρακτική, μέσα από την αναμέτρηση με τα ερωτήματα της συγκυρίας και μέσα από προσπάθεια να χτίσουμε «στο εδώ και στο τώρα», με τις κοινωνικές και πολιτικές δυνάμεις που ήδη υπάρχουν και δίνουν μάχες. Δεν υπάρχει ριζοσπαστική πολιτική χωρίς συλλογική πράξη. Η κίνηση της ιστορίας, η αλλαγή της κοινωνίας, η χειραφέτηση, δεν προκύπτουν από σχέδια

επί χάρτου. Προκύπτουν από συγκρούσεις, από πείσματα, από δοκιμές, από συγκεκριμένες κοινωνικές πρακτικές αντίστασης — καθοδηγούμενες από ένα θεωρητικό πλαίσιο ανοιχτό και επαναστατικό, ικανό να μάθει ξανά μέσα από την ίδια την εμπειρία.

Αυτό σημαίνει συγκεκριμένα πράγματα για την Ελλάδα σήμερα. Σημαίνει, καταρχάς, μια διαρκή προσπάθεια να ενταθεί η ήδη υπάρχουσα αποσταθεροποίηση της ΝΔ και να ριζοσπαστικοποιηθεί και να βαθύνει η ανοιχτή κρίση εμπιστοσύνης στους θεσμούς. Για την κυβέρνηση, αυτό οδηγεί στο να σηκώσουμε το γάντι απέναντι στην προσπάθεια της για «άλμα προς τα εμπρός», για μία επιθετική και υπερ-συντηρητική υπέρβαση των Τεμπών — αυτό βρίσκεται εν εξελίξει με την αυταρχική επίθεση στα πανεπιστήμια αλλά και την ένταση της καταστολής απέναντι στα κινήματα. Η κυβέρνηση παίρνει ένα ρίσκο αυτή τη στιγμή: δεν κάνει καμία σοβαρή υποχώρηση για τα Τέμπη και επιλέγει να διαλεχθεί αποκλειστικά με το αναδυόμενο ακροδεξιό ρεύματα. Το σχέδιο αυτό, όσο αποφασιστικό και αν εμφανίζεται, είναι ασταθές και ευάλωτο. Αν ηττηθεί στην πράξη, αν βρει απέναντι του ένα μαχητικό κίνημα και μια ανυπότακτη και ενωτική Αριστερά, θα οδηγηθεί σε υποχώρηση — και, συγχρόνως, η στροφή της ΝΔ στα συντηρητικά ακροατήρια, θα γίνει βατερλό και πηγή νέων διαρροών. Το φοιτητικό κίνημα των προηγούμενων χρόνων απέναντι στην πανεπιστημιακή αστυνομία αλλά και οι κινητοποιήσεις μες την περίοδο της καραντίνας δείχνουν έναν δρόμο για ρήγματα στον αυταρχισμό. Είναι ερώτημα αν θέλουμε να τον βαδίσουμε.

Το ίδιο ερώτημα τίθεται μπροστά στην πολεμική προετοιμασία που αγκαλιάζει την Ευρώπη και την εν εξελίξει γενοκτονία στην Παλαιστίνη. Ένας νέος γύρος λιτότητας ανοίγεις τους λαούς με επιχείρημα την προετοιμασία απέναντι στην εξωτερική απειλή, την ίδια στιγμή που οι δυτικές κυβερνήσεις ήδη κατευθύνουν πόρους και όπλα στο Ισραήλ, στηρίζοντας την προσπάθεια εθνοκάθαρσης. Αν η συνθήκη αυτή παγιωθεί, είναι δεδομένο ότι θα οδηγήσει σε ένα πλαίσιο βαθύτερου συντηρητισμού, περιορισμού των κοινωνικών διεκδικήσεων και, προφανώς, θα διευκολύνει την άνοδο της Ακροδεξιάς. Από την άλλη, οι δυτικές κοινωνίες έχουν πολύ μικρή εσωτερική συνοχή πλέον, κουβαλάνε τα βάρη της λιτότητας και της ακρίβειας και σε καμία περίπτωση δεν είναι δεδομένο ότι θα συναινέσουν στον τυχοδιωκτισμό της άρχουσας τάξης. Τα ίδια ισχύουν και για την Ελλάδα· θα πάρει η Αριστερά και το μαζικό κίνημα ενωτικές και μαχητικές αντιπολεμικές πρωτοβουλίες που θα θέσουν πραγματικούς φραγμούς στα σχέδια της ΕΕ — είμαστε δηλαδή διατεθειμένο να κάνουμε το ακριβώς ανάποδο από όσα (δεν) κάναμε για την Παλαιστίνη στη χώρα μας;

Η πρωτοβουλία Global March to Gaza και η δυναμική που έχει αποκτήσει η ελληνική αποστολή δείχνουν ότι, παρά τις μέχρι τώρα δυσκολίες στο κίνημα αλληλεγγύης, υπάρχει μεγάλη λαϊκή διάθεση μες την ελληνική κοινωνία να στηρίξει την παλαιστινιακή υπόθεση και να έρθει σε ρήξη με την ελληνική κυβέρνηση που επιμένει να στηρίζει το «δικαίωμα του Ισραήλ» στην εξόντωση αμάχων. Συγχρόνως, η αναιμική παρουσία της Αριστεράς σε αυτή την κίνηση και τα αδύναμα αντανακλαστικά στοιχειώδους υποστήριξης της, δείχνουν ότι έχουμε πολύ δρόμο μπροστά μας.

Για ένα νέο πρόγραμμα και μια Αριστερά της ρήξης

Προφανώς, το ζήτημα δεν είναι απλά το κίνημα αλλά μια συνολική αντεπίθεση της Αριστεράς σε όλα τα επίπεδα. Αυτό απαιτεί *και* νέες προγραμματικές επεξεργασίες, αφήνοντας πίσω τον απλό μηρυκασμό του προγράμματος του 2010-2015 *και* νέα μαζική πολιτική εξόρμηση της Αριστεράς, αφήνοντας πίσω τον ανώφελο διαγκωνισμό για την ηγεμονία σε μικρο-χώρους που αφορούν όλο και λιγότερους, αλλά *και* μια νέα προσπάθεια στρατηγικής επεξεργασίας, χωρίς ευκολίες και έτοιμες «λύσεις».

Δεν έχουμε προφανώς ούτε εμείς απαντήσεις σε όλα αυτά και δεν πιστεύουμε ότι μια προγραμματική επανεκκίνηση της Αριστεράς μπορεί να προκύψει εν κενώ από τις επεξεργασίες κάποιων ατόμων ή οργανώσεων. Όμως υπάρχουν κάποιοι βασικοί άξονες που συμβάλλουν σε μια τέτοια κατεύθυνση.

Σε αυτή την κατεύθυνση, τρεις είναι οι βασικοί άξονες για τη συγκρότηση μιας σύγχρονης, μαχητικής, κοινωνικά ριζωμένης Αριστεράς:

α) **Η άνοδος της Ακροδεξιάς και η κοινωνική επανασύνδεση της Αριστεράς από τα λαϊκά στρώματα**

Η Ακροδεξιά –θεσμική και εξωθεσμική– δεν είναι συγκυριακό φαινόμενο· είναι η στρατηγική απάντηση του καπιταλιστικού συστήματος στην κρίση της συναίνεσης και την κοινωνική αποσταθεροποίηση. Δεν ενισχύεται μόνο από το κράτος και τα ΜΜΕ, αλλά κυρίως από την απουσία πειστικής εναλλακτικής στα μάτια των λαϊκών στρωμάτων.

Η Αριστερά σήμερα μιλά, κυρίως, σε προλεταριοποιημένα μεσαία στρώματα, σε νεολαία πανεπιστημιακής μόρφωσης και σε κύκλους της μισθωτής διανόησης. Αυτό δεν είναι πρόβλημα σύνθεσης – είναι πρόβλημα στρατηγικής. Δεν αρκεί να έχουμε δίκιο· πρέπει να μπορούμε να πείσουμε, να συγκροτήσουμε, να οργανώσουμε εκεί που η φτώχεια, η ανασφάλεια και ο φόβος γεννούν κυνισμό, αποπολιτικοποίηση αλλά και ακροδεξιές δυναμικές.

Η ανασύνδεση με τα λαϊκά στρώματα δεν θα γίνει με «επικοινωνιακή στροφή» ή με «λαϊκισμό αλά καρτ». Θα γίνει με ρίζωμα στους χώρους δουλειάς, με παρουσία στις κοινότητες της επισφάλειας και της εργασιακής παραβατικότητας, με γείωση σε τόπους που η Αριστερά έχει εξαφανιστεί: τα χωριά, τις μικρές πόλεις, τις εργατικές συνοικίες. Θα γίνει με λόγο απλό αλλά βαθύ, και με πρακτική υλικής και πολιτικής αλληλεγγύης.

Όμως για να μπορέσει να αποκτησει μεγαλύτερο νόημα η διείσδυση μας στα πιο προρελαταροιποιημένα στρώματα της ελληνικής κοινωνίας θα πρέπει να μεγαλώσουν και οι όροι απεύθυνσης μας. Δεν μπορούμε πλέον να απευθυνόμαστε σαν αθροίσματα ή υποσύνολα αριστερών ομαδοποίησεων. Χρειάζεται σταθερά να δουλέψουμε γύρω από την ανάγκη εμφάνισης ενός μαζικού μετωπικού αριστερού ριζοσπαστικού φορέα της Αριστεράς που θα έχει στόχο τη κοινοβουλευτική παρουσία και παρέμβαση αλλά και μια σύγχρονη λαϊκή κοινωνική δυναμική. Όσο αναπαράγονται

δίπολα που αντιπαραθέτουν την «κοινωνική παρέμβαση» με την «κεντρική πολιτική», τόσο θα εξασθενεί η επίδραση της Αριστεράς σε όλα τα πεδία και τόσο θα αναπαράγεται ο κατακερματισμός: από τη μία αγωνιστές και αγωνίστριες, αδύναμοι να συμπυκνώσουν σε πρόγραμμα και φορέα την κοινωνική αμφισβήτηση, από την άλλη, πολιτικάντηδες της Αριστεράς, στρατηγοί χωρίς στρατό — είναι απόλυτα προφανές ότι δεν μπορούμε να πάμε πουθενά έτσι.

β) **Ανασύσταση της μετωπικής λογικής: Η ενότητα δεν είναι επιλογή – είναι όρος ύπαρξης και δρόμος νίκης**

Η μετωπική λογική δυστυχώς έχει καταλήξει για ένα μεγάλο κομμάτι της ριζοσπατικής Αριστεράς από πυρηνικό στοιχείο της συγκρότησης και της στρατηγικής της, απλό αποκούμπι για να διατηρήσει την ιδεολογική της ταυτότητα. Το Αριστερό Μέτωπο όμως πρέπει να αποκτήσει ξανά υλικό υπόβαθρό. Πρέπει να εργαστούμε από το μηδέν για την στρατηγική συγκρότηση ενός κοινωνικού και πολιτικού μπλοκ ανατροπής, ικανού να αντιπαρατεθεί με την ηγεμονία του νεοφιλελευθερισμού και την αυξανόμενη φασιστική διείσδυση στους κόλπους της κοινωνίας.

Ο κατακερματισμός της Αριστεράς δεν προκύπτει από κάποιο φετίχ με τη διάσπαση αλλά από τη σταδιακή «ενοποίηση» ριζοσπαστικων δυνάμεων γύρω από την εκτίμηση πως ο συσχετισμός δύναμης είναι συμπαγής, αδιαπέραστος, χωρίς ρωγμές και αδυναμίες — πρόκειται για μια βαθύτερη πεποίθηση πως «δεν μπορεί να γίνει τίποτα», οπότε είναι προτιμότερο να προστατευτεί το εκάστοτε μοναστήρι, ακόμα και αν οι τοίχοι έχουν ξεθωριάσει και αρχίζουν να πέφτουν. Η μετωπική λογική ξεκινάει από την αντίστροφη αφετηρία: υπάρχουν δυνατότητες για κατακτήσεις και ρήγματα και αυτό απαιτεί συσπείρωση δυνάμεων σε όλα τα επίπεδα, από την κοινή δράση στο σωματείο και τη γειτονιά, μέχρι τον δημόσιο λόγο και τον πολιτικό προγραμματισμό. Η μετωπική πολιτική δεν προϋποθέτει απόλυτη συμφωνία αλλά αναγνώριση των βασικών αιχμών της κυρίαρχης πολιτικής και διάθεση απάντησης σε αυτές: απέναντι στον νεοφιλελευθερισμό και τη φασίζουσα μετάλλαξη του, απέναντι στην πολεμική προετοιμασία, μαζί στον αγώνα για δημόσια αγαθά, δημοκρατία και ειρήνη. Το πώς αναπτύσσονται όλα αυτά είναι προφανές διακύβευμα και αντίκεμενο διαπάλης. Η ενότητα προϋποθέτει την αντιπαράθεση αλλά και το αντίστροφο: η μάχη για την ηγεμονία γίνεται ουσιαστική όταν εξελίσσεται μπροστα σε σε μαζικά ακροατήρια και σε πραγματικούς πολιτικούς φορείς.

Απέναντι στη λογική που φαντασιώνεται πολιτικές συμφωνίες που θα «γεννηθούν» πάνοπλες, σαν την Αθηνά μέσα από το κεφάλι του Δία, εμείς βλέπουμε έναν διαφορετικό δρόμο: τη σύγκλιση όλων των ριζοσπαστικών δυνάμεων, χωρίς αποκλεισμούς, που θέλουν να συμβάλλουν στη μάχη απέναντι στην κυβέρνηση της ΝΔ, που δεν καλύπτονται από τη διαχειριστική λογική του ΠΑΣΟΚ ή από τη μνημονιακή «Αριστερά» των ΣΥΡΙΖΑ-ΝΕΑΡ-Κίνημα Δημοκρατίας, που δεν θέλουν η κοινωνική οργή να ξωκείλει στην άγονη πλεύση της Κωνσταντοπούλου. Αυτός είναι ο δρόμος που ενισχύει τη ριζοσπαστική πολιτική σήμερα και ανοίγει, σε επόμενη φάση, τον δρόμο για ένα σύγχρονο αριστερό μέτωπο.

Μέσα από αυτή τη διαδικασία θα τεθούν ξανά οι βασεις ενός νέου προγράμματος ρήξης, όχι ως αφηρημένη κατασκευή αλλά ως εργαλείο αγώνα — εκεί θα τεθούν εκ νέου και με πραγματικούς όρους οι διαχωριστικές επανάστασης και ρεφορμισμού. Φυσικά, μια τέτοια διαδικασία θα φέρει ξανά στην επιφάνεια τα άλυτα προβλήματα του προηγούμενου κύκλου της ταξικής σύγκρουσης: τη ρήξη με το Ευρώ, την ΕΕ και την αποπληρωμή του χρέους, την πάλη για λαϊκή κυριαρχία ενάντια στον ιμπεριαλισμό — τα μαθήματα του καλοκαιριού του 2015 ούτε σβήνονται ούτε ξεχνιούνται. Όμως αυτό προϋποθέτει μια πραγματική κίνηση της Αριστερας, τη σύνδεση της με τα ερωτήματα της συγκυρίας, όπως τα έθεσε το κίνημα των Τεμπών και όχι να θέτουμε ως προϋπόθεση συγκλίσεων τη «λύση» σε όσα άλυτα ζητήματα μας ταλανίζουν τα τελευταία 15 χρόνια.

γ) Τον στρατηγικό επανεξοπλισμό της επαναστατικής Αριστεράς

Η αποτυχία του ριζοσπαστικού κύματος του 2010-2015, και η πολιτική ενσωμάτωση του ΣΥΡΙΖΑ, άφησε πίσω της μια βαθιά αίσθηση ματαιότητας. Το σχέδιο του κατευνασμού και του συμβιβασμού με την εγχώρια και διεθνή άρχουσα τάξη απέτυχε παταγωδώς, αποκαλύπτοντας συγχρόνως το αδιέξοδο μιας φιλο-ευρωπαϊκής γραμμής με βάθος πολλών δεκαετιών. Συγχρόνως, δεν είναι πως δικαιώθηκε και κάποια άλλη γραμμή. Τη δεκαετία που ακολούθησε, πολλές δυνάμεις της Αριστεράς (πρωτοστατούντως του ΚΚΕ) προσπάθησαν να παρουσιάσουν για στρατηγική μια λεπτομερή ανάδειξη της αποτυχίας των υπολοίπων. Οι συζητήσεις που θα ακολουθήσουν το επόμενο διάστημα για τα δέκα χρόνια από το 2015 περισσότερο θα επιβεβαιώσουν τη συλλογική αμηχανία μας παρά θα καταθέσουν νέες επεξεργασίες.

Το ερώτημα παραμένει: τι σημαίνει επαναστατική στρατηγική και σοσιαλισμός-κομμουνισμός για τον 21ο αιώνα; Τι μορφές μπορεί να πάρει η λαϊκή αυτο-οργάνωση σε συνθήκες ανόδου της θεσμικής Ακροδεξιάς αλλά και του κινηματικού φασισμού; Τι ρόλο παίζει ο κοινοβουλευτισμός και οι κρατικοί θεσμοί σε μια πορεία μετάβασης; Πώς μπορεί να φτιαχτεί ένας φορέας που την κρίσιμη στιγμή δεν θα κάνει πίσω; Ειδικότερα, στο ελληνικό πλαίσιο, τι σημαίνει ρήξη με τον δυτικό ιμπεριαλισμό (ΕΕ, ΝΑΤΟ, ΔΝΤ) σε συνθήκες γεωπολιτικής αστάθειας και οικονομικής εξάρτησης από παρασιτικές δραστηριότητες; Φυσικά, όλα αυτά γίνονται ακόμα πιο πιεστικά όταν προστίθεται ο παράγοντας της κλιματικής αλλαγής και του ερωτήματος του τι θα σήμαινε σήμερα ένα εναλλακτικό μοντέλο ανάπτυξης .

Ακόμα και αν αυτά τα θέματα δεν μπαίνουν στην ημερήσια συζήτηση, αποτελούν αυτό το κάτι «πιο βαθύ που μας λερώνει», τη συμπύκνωση στρατηγικών αδιεξόδων διεξόδων αλλά και της πείρας απανωτών ηττών και υποχωρήσεων.

Δεν έχουμε απαντήσεις (και σίγουρα δεν έχουμε άλλο χώρο εδώ) αλλά είμαστε πεισμένοι για την ανεπάρκεια κάθε υπάρχοντα φορέα της Αριστεράς απέναντι σε αυτά τα ερωτήματα. Είμαστε πεισμένοι ότι χρειαζόμαστε ξανά μια συλλογική, οργανωμένη, δημόσια προγραμματική συζήτηση, γύρω από στρατηγικές επιλογές. Ξανά, όχι ως εγκεφαλικές κατασκευές ή ως προκάτ σχέδια αλλά ως ζωντανή μετωπική διαδικασία που κρίνεται μέσα στη δοσμένη συγκύρια. Ό,τι είναι να χτιστεί, θα

χτιστεί στο εδώ και στο τώρα.